

**BOSH MIYA SARTONI KASALLIGINI XALQ TABOBATI USULLARI BILAN
DAVOLASH**

Ibrohimjon Rahmonovich Asqarov

Andijon davlat universiteti, kimyo kafedrası professori, kimyo fanlari doktori, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan ixtirochi, O'zbekiston tabobat Akademiyasi raisi

<https://orcid.org/0000-0003-1625-0330>

Mirjalol Muqimjon o'g'li Mo'minjonov

Andijon davlat universiteti, Kimyo kafedrası dotsenti, kimyo fanlari doktori (DSc), O'zbekiston "tabobat" Akademiyasi raisining o'rinbosari

<https://orcid.org/0009-0002-8896-202X>

Abrorbek Odiljon o'g'li Jo'raboyev

Qo'qon universiteti Andijon filiali, Tibbiy va biologik kimyo kafedrası assistenti

<https://orcid.org/0009-0007-6783-5618>

E-mail: abrorbek_0123@mail.ru

Obidjon Shaxabidinovich Abdulloyev

Andijon davlat universiteti Kimyo kafedrası professori v.b., kimyo fanlari doktori (DSc),

O'zbekiston Tabobat Akademiyasi azosi

<https://orcid.org/0000-0003-2289-1273>

DOI: <https://doi.org/10.55475/jcgtm/vol4.iss1.2025.411>

Kalit so'zlar:

qora smorodina, vitaminlar, flavonoidlar, oksidlovchi stress, immunomodulyator xususiyatlar

Annotatsiya

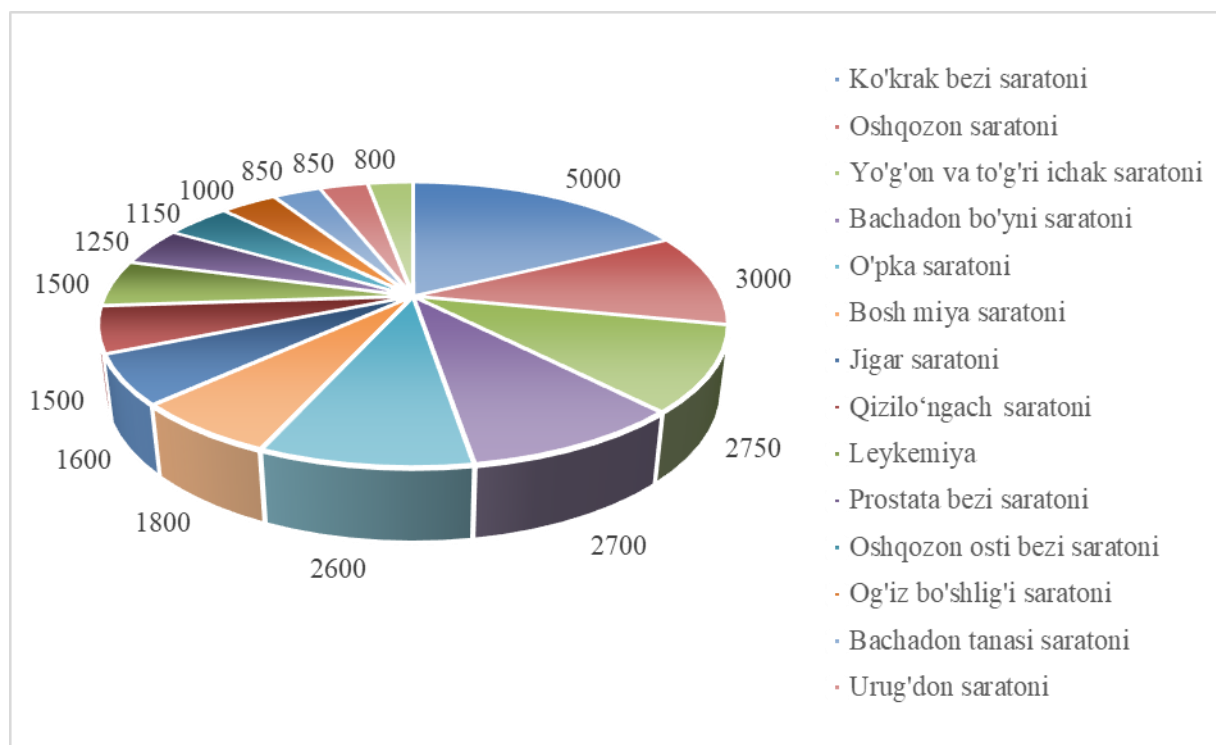
Maqolada qora smorodina (Qoraqat) kimyoviy tarkibi ko'rib chiqiladi (*Ribes nigrum*) va uning biologik faolligi. Osmalarga qarshi faolligi va JSSTning statistik ma'lumotlari, shuningdek, zamonaviy ixtisoslashtirilgan adabiyotlarni tizimli ko'rib chiqilgan. Va joriy ilmiy ma'lumotlar tibbiyotning turli sohalarida qo'llanilishi va uni turli kasalliklarda qo'llash samaradorligi ko'rib chiqiladi.

Havola uchun

Asqarov, I. R., Mo'minjonov, M. M. o'g'li, Jo'raboyev, A. O. o'g'li, & Abdulloyev, O. S. BOSH MIYA SARTONI KASALLIGINI XALQ TABOBATI USULLARI BILAN DAVOLASH. Tovarlar Kimyosi Va Xalq Tabobati Jurnal, 4(1). <https://doi.org/10.55475/jcgtm/vol4.iss1.2025.411>

Butunjahon saraton kasalligiga qarshi kurash kuni arafasida Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti saraton kasalligini o'rganish bo'yicha xalqaro agentlik global saraton xronologiyasining so'nggi hisob-kitoblarini e'lon qildi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti, shuningdek, 115 mamlakatda o'tkazilgan so'rov natijalarini e'lon qildi, bu ko'pchilik mamlakatlarda universal tibbiy qamrovning bir qismi sifatida saraton kasalligini davolash va palliativ yordam xizmatlarini ko'rsatish uchun etarli mablag' yo'qligini ko'rsatdi. Quyidagi diagrammada O'zbekiston fuqarolari orasida saraton kasalligi bilan kasallanish ko'rsatilgan. [1]

1-rasm. O'zbekistonda 2022-yilgi statistik ma'lumotlarda har ikki jinsdagi o'smalar bilan kasallanishning mutlaq ko'rsatkichlari bo'yicha ko'rsatkichlar (minglab)

2022 yilda dunyo bo'ylab saraton kasalligining 20 million yangi holati va saraton kasalligidan 9,7 million o'lim bo'ladi. Tashxis qo'yilgandan keyin 5 yil yashagan odamlarning taxminiy soni 53,5 millionni tashkil etdi. Taxminan har besh kishidan biri hayoti davomida saratonning bir turini rivojlantiradi; Taxminan 9 erkakdan 1 nafari va 12 ayoldan 1 nafari saraton kasalligidan vafot etadi.[2]

An'anaviy tibbiyot tanani qo'llab-quvvatlash va saraton belgilarini bartaraf etish uchun turli xil o'tlar, o'simliklar va tabiiy moddalardan foydalanadi. Shu bilan birga, xalq davolanishlari an'anaviy davolanishni to'liq almashtirmasligini tushunish kerak va ular faqat shifokor tomonidan tavsiya etilgan asosiy usullarga qo'shimcha sifatida ishlatilishi kerak.

Qora smorodina. Qora smorodina mevalarining asosiy foydali komponentining tarkibi odatda C vitamin deb ataladi bilan. Ta'minlash uchun faqat 20 gramm rezavorlar etarli kundalik ehtiyojini qondirish uchun askorbin kislota, bundan tashqari mevalar uni hatto pishganidan ham ko'proq. Bu vitaminning kontsentratsiyasi o'simlikning kurtaklari (450 mg / 100 g gacha) va barglarida (gullashdan keyin - 470 mg / 100 g gacha) yanada yuqori. Gullar va kurtaklarda ham juda ko'p, shuning uchun xalq tabobatida o'simlikning barcha sanab o'tilgan qismlari bilan retseptlar mavjud. Askorbin kislota miqdori ob-havo sharoitlariga bog'liq (quruq issiqda davr kamayadi taxminan 25-30 %.[3]

O'simtaga qarshi xususiyatlari faol ilmiy tadqiqotlar mavzusi bo'lib, natijalar hali ham qo'shimcha tekshirishni talab qilsa-da, ba'zi dalillar uning turli xil saraton turlarining oldini olish va davolashdagi potentsial rolini tasdiqlaydi. xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin bo'lgan qora smorodina muhim tarkibiy qismlariga antosiyaninlar, flavonoidlar , vitaminlar (ayniqsa, S vitamini) va boshqa biologik faol moddalar kiradi.

Antioksidant ta'sir: Qora smorodina antosiyaninlarga , hujayra shikastlanishiga va saraton rivojlanishiga hissa qo'shadigan erkin radikallarni zararsizlantiradigan kuchli antioksidantlarga boy . Erkin radikallar oksidlovchi stressni keltirib chiqarishi mumkin, bu DNK mutatsiyalari va o'simta

hujayralari o'sishining sabablaridan biridir. Qora smorodina tarkibida yuqori konsentratsiyalarda ham mavjud bo'lgan S vitamini kuchli antioksidant ta'sirga ega bo'lib, organizmdagi oksidlovchi stressni kamaytiradi va saraton hujayralari o'sishini sekinlashtiradi.[4]

Yallig'lanishga qarshi ta'siri: Yallig'lanish saratonning ko'plab turlarining rivojlanishi bilan bog'liq va qora smorodina flavonoidlar va boshqa faol moddalar tufayli yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Ushbu komponentlar o'simta o'sishiga yordam beradigan yallig'lanish yo'llarini inhibe qilishi mumkin. Tanadagi yallig'lanishni kamaytirish hujayralardagi mutatsiyalar ehtimolini kamaytirishi va o'simta o'sishini bostirishi mumkin.[5]

Apoptozni tartibga solish: Apoptoz (dasturlashtirilgan hujayra o'limi) o'simta rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi muhim mexanizmdir. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qora smorodina ekstrakti saraton hujayralarida apoptozni rag'batlantirishi mumkin. Bu g'ayritabiiy hujayralarni yo'q qilishga yordam beradi va ularning ko'payishini oldini oladi.[6]

Metastazlarga aralashish: Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qora smorodina tarkibidagi flavonoidlar metastazni, saraton hujayralarining tananing boshqa qismlariga tarqalishi jarayonini inhibe qilishi mumkin. Bu metastatik o'smalarning rivojlanishini sekinlashtirishi mumkin. [7]

O'sma potentsialiga ta'siri: Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qora smorodina komponentlari hujayra bo'linishi va o'sishi bilan bog'liq molekulyar yo'llarga ta'sir qilishi mumkin. Misol uchun, antosiyaninlar hujayra aylanishi yo'llariga ta'sir qilishi mumkin, saraton hujayralari bo'linishini sekinlashtiradi va ularning omon qolishini kamaytiradi. [8]

Antosiyaninlar va flavonoidlar laboratoriya sharoitida o'smaga qarshi faollikni ko'rsatadi. Ular ko'krak, jigar va yo'g'on ichak saratoni hujayralarining o'sishini sekinlashtiradi. Ba'zi klinik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qora smorodina ekstrakti odamlarda yallig'lanish va oksidlovchi stress darajasini pasaytirishi va saraton xavfini kamaytirishi mumkin. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, aksariyat tadqiqotlar laboratoriya va hayvonlar modellari bilan cheklangan va hozirda qora smorodina klinik amaliyotda saraton kasalligini samarali davolash bo'lishi mumkinligini ishonchli ta'kidlash uchun etarli dalillar mavjud emas. [9]

Minerallar orasida juda ko'p rezavorlar mavjud kaliy elementi (taxminan 13-15% dan har kuni ehtiyojlari) va temir (umumiy og'irlikning taxminan 9-10%). Mevalarda sink, mis, selen to'planadi, ammo qora dorivor ta'sirga ega emas smorodina ko'rsatadi Yo'q faqat rahmat mavjudligi ba'zilari individual komponentlar. Ko'pincha tadqiqotchilar Ular aytadilar O sinergetik ta'sir, qaysi o'zini namoyon qiladi bir-birining harakatlarini tizimli ravishda kuchaytiradigan moddalar majmuasi tufayli . Shuning uchun olimlar rezavorlardagi karotin, fenilalanin , limon kislotasi, olma kislotasi va boshqalarning tarkibiga alohida e'tibor berishadi . organik kislotalar, glikozidlar, antosiyaninlar (siyanidin , delphinidin), ko'nchilik va pektin moddalari, efir moylari va turli shakar (glyukoza, fruktoza va boshqalar) .

1-jadval.

Kimyoviy tarkibi qora smorodina.

Yo'q.	Vitaminlar	Tarkibi mg/100 g
1	S vitamini (askorbin kislotasi)	181,0 mg
2	A vitamini (karotin)	0,03 mg
3	Vitamin B ₁ (tiamin)	0,02 mg
4	Vitamin B ₂ (riboflavin)	0,05 mg
5	B ₃ vitamini (niatsin)	0,6 mg
6	Vitamin B ₅ (pantotenik kislota)	0,3 mg
7	Vitamin B ₆ (piridoksin)	0,1 mg
8	K vitamini	24,0 mkg
9	Folat kislotasi (vitamin B ₉)	0,03 mg
10	E vitamini (tokoferol)	1,1 mg

Minerallar		Tarkibi mg/100 g
1	Kaliy	322,0 mg
2	Kaltsiy	38,0 mg
3	Magniy	22,0 mg
4	Fosfor	30,0 mg
5	Temir	1,0 mg
6	Marganets	0,4 mg
7	Mis	0,1 mg
8	Rux	0,3 mg

Dorivor xususiyatlari: qora smorodina tarkibidagi fitokimyoviy moddalar mikroblarga qarshi, neyroprotektiv, gipotenziv, immunomodulyatsion, patogen effektlar turli darajadagi zo'ravonlik, shuningdek kuchli radiatsiyaga qarshi, antioksidant va yallig'lanishga qarshi xususiyatlari, qaysi mumkin bo'l foydali V oldini olish Va davolash saraton. Smorodina tarkibidagi moddalar insonning umumiy salomatligini yaxshilash potentsialini ko'rsatadi, ayniqsa, qachon yallig'lanish bilan bog'liq kasalliklar Va tartibga solish qon glyukoza darajasi. Bundan tashqari, qora smorodina ekstraktlari lipoproteinlarni inhibe qilish qobiliyatiga ega past zichligi Va kamaytirish xavf yurak-qon tomir kasalliklari.

Antosiyanin o'simliklari ichak mikrobiomini tartibga solishi mumkin . Ichak mikrobiomasi - bu inson ichaklarida yashovchi mikroorganizmlar, jumladan, bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar va boshqa mikroorganizmlar to'plami. Bu tananing sog'lig'ini saqlash va normal ishlashida asosiy rol o'ynaydi. Mikrobioma immunitet tizimining muhim qismi bo'lib, oziq-ovqat hazm qilish, vitaminlar sintezi va patogen mikroorganizmlardan himoya qilish jarayonida ishtirok etadi. Rostmi, muhim ta'sir qilish faqat bor uzoq muddatli foydalanish berry qo'shimchalar Va faqat yoqilgan yosh sichqonlar, Lekin va bunday natijalar dietalar yordamida oshqozon-ichak traktini davolash uchun dasturlarni yaratish istiqbollari ochadi . Ijobiy ta'sirini o'rganayotgan loyihalar allaqachon mavjud kukun ekstrakti qora smorodina yoqilgan mikrobioma qalin saraton xavfini kamaytirish uchun inson ichaklari.

Shuningdek, qora smorodina antioksidantlari qanchalik to'xtab qolishi mumkinligini aniqlash bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda patologik to'qimalarning ko'payishi, antiproliferativ namoyon bo'ladi ustidagi faoliyat material chiziqlar shish hujayralar sichqoncha melanomalar, saraton tuxumdonlar, saraton bo'yinlar bachadon. Turli hajmdagi etanolning diuretik va tuz chiqarish (saluretik) xususiyatlari o'rganiladi. ekstraktlar qora smorodina, chunki ma'lumotlar O ta'sir qilish dorilar bu Rezavorlarning buyraklarni chiqarish funktsiyasiga ta'siri hali ham munozarali bo'lib, ta'sirning tabiati, ehtimol, dozaga bog'liq.

Xulosa: Qora smorodina antioksidant, yallig'lanishga qarshi va hujayralarni himoya qiluvchi ta'siri tufayli istiqbolli saratonga qarshi xususiyatlarga ega. Biroq, odamlarda saratonga qarshi kurashda uning samaradorligini tasdiqlash uchun qo'shimcha klinik tadqiqotlar talab etiladi. Biroq, qora smorodina ratsioningizga muntazam ravishda qo'shilishi , uning kuchli tarkibi, vitaminlar, minerallar va antioksidantlarga boyligi tufayli saraton xavfini kamaytirishga yordam beradi .

Tavsiyalar: 1) Qora smorodina mavjud bo'lsa, yangi iste'mol qilinadi, turli xil idishlarga qo'shiladi yoki shirinlik sifatida iste'mol qilinadi.

2) qora smorodina barglari yoki rezavorlar qaynatmasi qo'shilgan choy tanani qo'llab-quvvatlashga va uning immunitetini yaxshilashga yordam beradi.

3) Qora smorodina mevalari ham yaxshi foydali xususiyatlarga ega. Ularni yangi iste'mol qilish yoki infuziya qilish uchun ishlatish mumkin. Buning uchun 1-2 osh qoshiq quritilgan rezavorlar

ustiga qaynoq suv quyib, 15-20 daqiqaga qoldiring. Bu ichimlik tanani mustahkamlash uchun kuniga bir necha marta ichish mumkin.

4) Qora smorodina urug'i yog'i, shuningdek, hujayra salomatligini qo'llab-quvvatlaydigan yog 'kislotalari (ayniqsa gamma-linolenik kislota) tufayli ham foydalidir. Ko'pincha terining holatini yaxshilash uchun ishlatiladi, ammo immunitet tizimini qo'llab-quvvatlash orqali umumiy farovonlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

5) Minimal miqdordagi shakar bilan tayyorlangan smorodina murabbo yoki sirop, davolanish vaqtida organizm uchun foydali bo'lgan vitaminlar va antioksidantlarning yaxshi manbai bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar

1. Корман Д.Б. Основы противоопухолевой химиотерапии. – М. Практическая медицина. – 2006. – 503 с. 2. Ahmad N., Chgeng P.,
2. Асқаров И. Р. Сирли табобат. Т.: Фан ва технологиялар нашриёт-матбаа уйи. – 2021.
3. Асқаров И. Р. Табобат қомуси. Т.: "Мумтоз сўз". – 2019. – Б. – 2019. – Т. 1142.
4. Асқаров И. Р. Фитотерапия. Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi. Tashkent. – 2023. 977 - б.
5. Асқаров И.Р. Далилларга асосланган халқ табобат усуллари. Тошкент, Фан ва технологиялар нашриёт матъбаа- уйи, 2022 й. 67 - б.
6. Гигиена питания: учебник для студ. учреждений высш. образования / А. А. Королев. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательский центр «Академия», 2014. — 544 с;
7. Мясищева Н.В., Артемова Е.Н. «Изучение биологически активных веществ ягод черной смородины в процессе хранения» Научно-технический журнал «Техника и технология пищевых производств» 2013. № 3.